

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi
ISSN: 2630-600X

VASAD

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi - Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 6 - Sayfa/Page: 117-136
Makale Bilgisi / Article Info / Geliş/Received: 16.11.2020/ Kabul/Accepted: 17.12.2020
Yayın Tarihi/ Date Published: 25.12.2020

Atf/Citation: Yabalak, H. (2020). Mehmet Başbuğ Resimlerinde Millî Mücadele.
Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6, 117-136

Araştırma Makalesi / Research Article

Halit YABALAK

Dr. Öğr. Üyesi

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü

halityabalak@yyu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-5723-8373

Mehmet Başbuğ Resimlerinde Millî Mücadele *National Struggle in Mehmet Başbuğ Paintings*

Öz

Türkiye Cumhuriyeti'nde Millî Mücadele dönemine yönelik birçok sanatçı tarafından yapılan resimlerin oluşturduğu görsel arşivler büyük önem taşımaktadır. Ancak bu arşivler içerisinde özgün anlatışı ve konuya kattığı nitelikler açısından Mehmet Başbuğ'un Millî Mücadele resimlerindeki orijinallik önem taşımaktadır. Mehmet Başbuğ'un (1956 -2017) Millî Mücadele konusunu ele alış biçimi incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada; Başbuğ'un resimlerinde Türk toplumu için büyük öneme sahip olan Millî Mücadeleyi ele alış biçimi araştırmanın temel amaçlarındandır. Araştırmada literatür taraması ile elde edilen bilgiler doğrultusunda Millî Mücadele konulu eserler belirlenmiş ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Sanatçının eserleri kendi içerisinde ele alınarak içerik bakımından sınıflandırılmıştır. Bu bölümlerde eserlerin biçim ve içerik analizleri gerçekleştirilmiştir. Türk tarihi için büyük öneme sahip olan Millî Mücadele konusu Cumhuriyet dönemi sanatçıları tarafından işlenmiş olmasına rağmen çağdaş Türk sanatında bu konu hak ettiği kadar ele alınmamıştır. Başbuğ, Millî Mücadele konulu çalışmalarında tarihe mal olmuş kahramanlık destanını çoklu figür kompozisyonları ile oluşturduğu gerçekçi resimlerinde etkili bir şekilde ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Başbuğ, Türk, resim, Millî Mücadele

Abstract

The visual archives created by paintings made by many artists for the period of the Republic of Turkey's national struggle are of great importance. However, in these archives, the authenticity of Mehmet Basbug's paintings of the national struggle is important in terms of its original narrative and the qualities it adds to the subject. This study aims to examine the way Mehmet Basbug (1956-2017) addresses the issue of national struggle; the way Basbug handles the National Struggle, which is of great importance for Turkish society in his paintings, is one of the main goals of the research. Following the literature review, works on national struggle were identified and evaluated. The works of the artist are considered within themselves and classified in terms of content. In these sections, an analysis of the form and content of the works was carried out. Although the issue of national struggle, which is of great importance for Turkish History, was handled by artists of the Republican period, this issue was not addressed as much as it deserved in contemporary Turkish art. Basbug, in his work on the national struggle, effectively revealed the epic of heroism that cost History in his realistic paintings, which he created with multiple figure compositions.

Keywords: Mehmet Başbuğ, Turkish, painting, National Struggle

Giriş

Sanatçıların yaşadıkları toplumlar için büyük öneme sahip olaylara sanatsal bir ifadeyle yaklaşmaları ve olayları çalışmalarında farklı bakış açılarıyla sonraki nesillere görsel bir miras olarak aktarmaları sanatçı kişiliğinin belirgin özelliklerinden biridir. Sanatçılar, aidiyet Őuruyla yaşananları gelecek kuşaklara aktarmada görsel belgeleyiciler olarak görev yapmaktadırlar. Şişman (2006: 59), “Sanatçı, ait olduğu toplumun tarihine ve k¼lt¼r¼ne diğer insanlarla birlikte katılır. Sanatçı, toplumun bir parçasıdır. Eserlerini oluştururken, toplumsal olaylar, insanların toplumla olan çok yönl¼ ilişkilerinin tüm¼yle dışında kalarak eserler veremez. Bunlardan etkilenerek, bazen de görev üstlenerek çalışmalarını sürdürür” değerlendirmesinde bulunmaktadır.

Toplumun aynası olan ve toplumsal olayları yansıtan Türk sanatçılar için Millî Mücadele dönemi oldukça önemlidir. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan Türkiye Cumhuriyeti'nin dünya devletlerine karşı verdiği büyük kahramanlık ve var olma mücadelesi Türk halkının birlik ve beraberliği ile tarihe altın harflerle yazılmış destansı bir kahramanlıktır. Dünyaya bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı ile perinleşen bu kahramanlık, savaş döneminde ve sonrasında sanatçıların esin kaynağı olmuştur. Savaş döneminde cephede resimler yapmış olan sanatçılar, savaş sonrası da ortaya çıkan büyük kahramanlığı ve Millî Mücadeleyi konu alan resimler yapmaya devam etmişlerdir.

Kurtuluş Savaşı, Türk tarihine altın harflerle yazılan bir destanın vücut bulmuş halidir. Bir milletin tüm fertleri ve imkânlarıyla bağımsızlık etrafında birleşerek dünyaya gösterilmiş büyük bir kahramanlıktır. Anadolu insanının bağımsızlık uğruna göstermiş olduğu bu kahramanlık Türk sanatında bir döneme iz bırakan çalışmaların ortaya çıkarmasını sağlamıştır. Türk resminde Millî Mücadele konulu yapılan çalışmalar, Türk halkının büyük kahramanlıkları ve gösterdikleri fedakârlıkları görsel olarak sanatçılar tarafından belgelenmiştir (Yabalak, 2018:105).

Sanatın toplumların belirli dönemlerde yaşadıkları olayların sanatsal bir ifadeyle toplumu yönlendiren ve etkileyen araçlara dönüşmesi, sanatın idareciler tarafından etkili bir iletişim aracı olarak kullanılmasını sağlamıştır. Millî Mücadele’de sanatçılara dönemin yöneticileri tarafından halkın moral seviyesini yükseltmek amacıyla çeşitli resimler yaptırılmıştır. Toplumun yaşadığı büyük mücadele içerisinde yaşananların resmedilmesi ve yaşanan kahramanlıkların halka aktarılması amacıyla bir grup ressam ve yazar bu nedenle Çanakkale’ye gönderilmiştir. Cephede kahraman askerler ile yer alan ressamlar savaş alanında yaşananları resmetme imkânı bulmuştur. Cepheye gönderilerek burada gözlem yapma imkânı bulan ressamlar arasında ressamlar arasında bulunan Çallı Kuşağı ressamları bu izlenimleri ile üretimler gerçekleştirmiştir (Keskin, 2014: 269-271). Sanatçılar tarafından savaş alanında yapılan resimler savaşın bitmesi ile devam etmiş ve Türk halkının büyük kahramanlığı Cumhuriyetin ilk yıllarında da resmedilmeye devam etmiştir.

Türk sanatçılar gerek savaş dönemi gerekse Cumhuriyetin ilk yıllarında Millî Mücadele konulu resimlerinde, yaşanan savaşı tüm yönleri ile işlemiş yaşanan Türk toplumunun kahramanlıkları, fedakârlıkları ve çekilen sıkıntıları ustaca resimlerine aktarmışlardır. Türk ressamların resimlerinde tarihi konulara yer vermesi ile ilgili Karoğlu (1995:124) şöyle söylemiştir;

Resimlerinde yöresel mekânları kullanmış, halkın giyim kuşam özelliklerine dikkat etmiş ve bunları resimlerinde müfitleştirebilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla yaşanan büyük devrim kendisini sadece siyasal ve ekonomik alanda göstermemiş toplumun kültürel kalkınması için de büyük gelişmeler yaşanmıştır. Kültür alanında yapılan inkılâp hareketleri Türk sanat hayatında önemli gelişmeleri ortaya çıkarmış bu gelişmeler resimlerde de yerini almıştır değerlendirmesinde bulunmaktadır.

Türk sanatçılar tarafından işlenen Millî Mücadele konusu Cumhuriyetin ilk yıllarından başlanarak devlet politikası olarak kabul

edilmiş ve daha sonraki kuşaklara da bu bilinç aktarılmıştır. Sanatçılar toplumsal olarak etkilendikleri bu kahramanlık ve varoluş mücadelesini farklı teknik ve yaklaşımlar ile resimler yapmışlardır. İbrahim Çallı, Namık İsmail, Sami Yetik, Feyhaman Duran, Ali Sami, Cemal Tollu ve Hikmet Onat gibi birçok sanatçı Kurtuluş Savaşı temasında çalışmalar yapmış ve bunları sergileyerek halka yaşananları resimsel bir dille aktarmışlardır (Tansuğ, 1991: 152). Millî Mücadele teması farklı dönemlerde Türk sanatçılar tarafından yeniden ele alınmıştır. Bu sanatçılar arasında yer alan Mehmet Başbuğ hassasiyeti ile dikkat çeken bir sanatçı olarak ön plana çıkmaktadır. Millî Mücadele yıllarında yaşanan fedakârlıkları ve kahramanlıkları resimleyen Başbuğ'un sanatsal çalışmaları görsel belge niteliğindedir.

Başbuğ, Kurtuluş Savaşı başta olmak üzere Türk halkının kahramanlıklarını, acılarını ve fedakârlıklarını toplumsal benliğimize kazıyan figüratif resimler yapmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, Türk Bayrağı ve bağımsızlık göstergesi olan Türk halkı Başbuğ'un Millî Mücadele temalı resimlerinin ana öğeleridir.

Araştırmamızda, Mehmet Başbuğ'un Millî Mücadele konulu resimlerinin analizi yapılarak resimlerin teknik ve içerik bakımından ele alınması amaçlanmıştır.

Araştırmada, geniş bir literatür taraması yapılarak, elde edilen bilgiler sınıflandırılmıştır. Yapılan literatür araştırması sonrası elde edilen bilgiler doğrultusunda, Prof. Dr. Fatih Başbuğ ile görüşmeler yapılmış gerekli belgeler temin edilmiştir. Başbuğ hakkında yayınlanan tezler, yayımlar, dergi ve gazetelerde bulunan makaleler, söyleşiler ve köşe yazıları derlenerek literatür çalışması tamamlanmıştır. Mehmet Başbuğ ile bilgiler toplanan bilgiler kapsamında resimlerin çözümlemeleri yapılmıştır.

Mehmet Başbuğ Resimlerinde Savaş

Millî Mücadele konu olarak ele alındığı resimler Başbuğ'un resimleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Ressam bu resimlerinde özellikle kahraman Türk askerinin savaş esnasında göstermiş olduğu mücadele ve kararlılığı ortaya koymuştur. Başbuğ, "İstiklal Savaşının Yorumlanması" (Bknz. Görsel 1) çalışmasında, savaş alanında kahramanlıkları ile kendisinden yıllar boyunca bahsettiren Türk askerlerini betimlenmiştir. Ön planda elinde bayrak tutan atlı asker profilden betimlenmiş, arka planda atlı askerler, topçular, enkazlar ve top atışları ile oluşan patlamaların dumanları görülmektedir.

Başbuğ, atlı askeri kompozisyonun merkezine yerleştirerek yaşanan tüm zorluklara rağmen galibiyete olan inançlı duruş ve kararlılıkları ile mutlak galibiyet kazanmayı hedefleyen askerlerin

kararlılığını gözler önüne sermiştir. Millî Mücadele’de gözlerinde zafer ve inanmışlık olan Türk askerinin ölüme aldırış etmediği, bağımsızlık uğrunda ölmekten duyacağı memnuniyet askerlerin kararlı duruşlarında görülmektedir. Türk asker ve milletine ilham kaynağı olan Atatürk’ün “ Ben size taarruzu değil ölmeyi emrediyorum” (Atay, 2004:108) sözü Başbuğ’un resimlerinde görselleşmiştir.

Yaşanan savaşın imkânsızlıklarının sergilediği resimde, inanç ile imkânsızlıkların aşılabileceği ve mücadelenin en iyi şekilde sürdürüleceği görülmektedir. Resmin merkezinde bulunan atlı figürün duruşu ile arka planda bulunan askerlerin savaş alanı içerisindeki pozisyonları savaşın zorluğunu ve acımasızlığını kanıtlamaktadır. Ressam, sembolik anlamı nedeniyle öneme sahip bayrağı kompozisyonun merkezine yerleştirerek, resmin ana öğesini renk ve imge olarak belirlemiştir. Resimde yer alan bayrak istiklal şairimiz Mehmet Akif Ersoy’un;

“Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!

Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal.”

Dizelerinden çıkmış gibidir. Ressam yaptığı betimleme ile şairin kelimelerini resmetmiştir. Başbuğ kompozisyonda hâkim olan kahverengini bayrakta kullanıldığı kırmızı ile dengelemiş ve gözün bayrağa odaklanması sağlanmıştır. Türk milleti için binlerce yıllık bir geleneğin sembolü olan Bayrak, Türk kültüründe eve asılan, mezara dikilen ve kendisine kutsallık atfedilen bir unsurdur. Türklerde bayrak geleneği ile ilgili Savaş (1994: 1):

Avda ve savaşta, ondan yardım dilenilmiştir. Uğur ondadır. Türklerin başlarını bağladıkları, iyi kaderin anahtarı da odur. O, kötülöklere karşı koruyan bir muskadır. Her şeyin tılsımı ondadır. Bayrak, koruyucu bir ruhtur! Ataların ruhları bizi, onun içinden gözler; sözleri ise dalgalanmalarıyla uçuşan kutlu seslerdir O, bir "Zafer tanrısıdır!" Bayrak, kutlu ve mübarek bir kişi gibidir. Bir insan gibi kızar, sevinir, kırılır. Düşerse, onu tutanlar da yok olur. Başı göklerde. Büyük rüzgârlar, şimşekler ve göğün diğer büyük güçleriyle iç içedir. Baş, aya ve güneşe değer. Bunlar da yetmez. Oğuz Kağan, güneşi bir bayrak yapmak ister. Bayrak! Kökü gibi yerde; başı ise göklerde olan bir varlıktır. Göklerde yayılır, enginleşir, yücelir. Bazen kötü kader, onu da kovalar ve düşer, kırılır! Bayrak ölür mü? Ölmez! Çünkü o Türk milletinin soyunun bir kökü ve sembolüdür. Bundan dolayı, yaşayanlar değil; eski şanlı soylar ile gelecekteki soylarda manalarını bulmaktadır. Bu mana, onun parlak renklerinde yansır. Dalgalanmalarıyla ses verir. Soylar onunla aynı tarladan

bitmişler ve yücelmişlerdir. Soyun damgası olmuştur. Türk devletleriyle de yücelmiştir değerlendirmesinde bulunmaktadır.

Ressamın betimlediği bayrak, Türk geleneklerinden gelen bağımsızlık ve özgürlük imajını en iyi yansıtacak ve bu etkinin izleyiciye geçmesi sağlayacak şekilde tasvir edilmiştir.

Görsel: 1 İstiklal Savaşının Yorumlanması, 100 X 70 cm, TÜYB, 2000. (TC. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

Başbuğ'a ait "Zafere Doğru" (Bknz. Görsel 2) isimli çalışmada, cephede yer alan Türk askerleri betimlenmiştir. Betimlemenin ön planında yürür vaziyette askerler ve bir kağını yer almaktadır. Resmin arka planında atlı ve yaya olarak betimlenmiş askerler ve halk grup halinde görölmektedir. Kompozisyonda yer alan figürler parlak sarı fon ile belirgin hale getirilmiş ve figürlere yapılan vurgu arttırılmıştır.

Betimlemede yer alan asker figürleri belirli bir düzen ile kompozisyona yerleştirilmiş ve yanlarında yer alan kağınlara refakat eder biçimde görölmektedir. Milli Mücadele döneminde Türk halkının bir bütün olarak cephede yer almasını ve birlikte kahramanlık destanını yazmasını en iyi şekilde betimleyen çalışmada, cepheye yardım götüren Anadolu kadını betimlemede askerler birlikte yer almaktadır. Resimde yaşanan savaşta, sadece silahlar ile mücadele edilmediği birlik ve beraberlikle vatan müdahalesinin yapıldığı vurgulanmıştır. Resmin

arka planında parlayan sarı arkada bırakılmış yıkıcı savaşın izleri olarak görülmesine rağmen bu yıkım içerisinde dalgalanan bayraklar zafer işaretleri olarak kompozisyonu tamamlamaktadır.

Görsel: 2 Zafere Doğru, 50 X 70 cm, TÜYB, 2008. (TC. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

Başbuğ'un Kurtuluş Savaşı'nda "Zeybek" (Bknz. Görsel 3) isimli çalışmasında ön planda atı ile birlikte tasvir edilmiş bir yaşlı zeybek yer almaktadır. Geleneksel zeybek kıyafetleri içerisinde betimlenmiş figür silahlı olarak görülmektedir. Millî Mücadele'de büyük payı olan zeybeklere atfen yapılmış çalışmada zeybeklerin kahramanlık ve cesaretleri vurgulanmıştır. Özgenç, kökeni Selçuklu'ya kadar giden zeybeklik geleneğinin farklı dönemlerde başkaldırıları olmasına karşın Millî Mücadele döneminde vatanın bağımsızlığı için cephede savaşmışlardır (2011: 28). Kurtuluş Savaşı'nda Türk milleti her ferdiyle tüm imkânlarıyla mücadele etmiştir. Bu mücadelede zeybekler deneyimleri nedeniyle savaşın kazanılmasında büyük katkı sağlamışlardır.

Görsel: 3 Zeybek, 80 X 100, TÜYB, 2008. (Başbuğ, 2008)

Mehmet Başbuğ Resimlerinde Cepheye Uğurlama Konulu alışmalar

Başbuğ'un resimleri arasında özellikle Türk kadınının fedakârlığı ile özdeşleşen cepheye uğurlama teması, Anadolu kadınının eşini, kardeşini ve oğlunu vatan uğruna feda etmesini içermektedir (Bknz. Görsel 4-5-6). Başbuğ'un cepheye uğurlama teması ile gerçekleştirdiği kompozisyonlarda ortak figür olarak bayrak, kadın ve bebekler yer almaktadır. Ressamın cepheye uğurlama çalışmaları, koyu

ve orta ton renklerin hâkimiyetinde yapılmış böylece açık tonlar ile betimlenen figürlerin vurgusu arttırılmıştır. Resim yüzeylerinin arka planda yer alan savaş sahneleri soğuk tonlar ile betimlenirken, ön planda yer alan bayrak ve kadın figürü sıcak tonlarda betimlenmiş, böylece temada yer alan güven, inanç ve kararlılık ön plana çıkarılmıştır. Başbuğ'un cepheye uğurlama çalışmaları kompozisyon ve figür benzerlikleri ile dikkat çekmektedir. Resimlerin ön planında kompozisyonun merkezini oluşturan Türk bayrağıyla birlikte betimlenen kadınlar yer almaktadır. Bayraklar kompozisyonun merkezine alınmış ve vurgu bayraklara yapılmıştır. Resimlerde yer alan bayraklar, Türk kültüründe bağımsızlık sembolü, savaş ilanı ve kazanılacak zaferlerin dalaleti olarak görülmüş savaşlarda kullanılan bayrakların uğur getireceğine inanılmıştır (Savaş, 1994: 2).

Görsel 4 ve 5'te yer alan geleneksel Anadolu kıyafetleri ile tasvir edilen kadınlar bayrağı dikerken; Görsel 6'da yer alan kadın ise bayrağa sarılmış şekilde ağlarken betimlenmiştir. Türk kadını erken dönemden beri sürekli hayatın içinde ve erkeklerin yanında yer almıştır. Türk kadını savaşta yer alır ve savaşan erkeklerin en yakın destekçisi olmuştur (Özcan, 2004: 1). Resimlerde savaşa giden askerlerin verdikleri mücadelenin bayrağa işlenmiş temsili olan kadınlar bağımsızlık nişanesi bayrakları hazırlamaktadırlar. Yapılan betimleme ile Türk kadınının bağımsızlık mücadelesindeki önemi vurgulanmıştır.

Resimlerde cepheye gönderdikleri eşleri ve çocuklarının ardından onlar kadar güçlü duran kadınların yanında yer alan en önemli unsur kadın figürlerinin arkasında beşik içinde ve divan üzerinde betimlenen bebeklerdir. Bebeklerin kompozisyonda yer alış biçimlerine bakıldığında arka planda betimlenen savaş sahneleri ile kadınlar arasında bulunmaları, bebeklerin vatan müdafaası için yetiştirildiği imajını desteklemektedir. Cephede savaşanların arkasından sürekli olarak bayrağı taşıyacak ve bağımsızlığı kazanacak kahramanların asil Türk kadını tarafından yetiştirildiği kompozisyonlarda ortak tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Başbuğ'un Türk kadınının Millî Mücadelede gösterdiği fedakârlığı konu alan cepheye uğurlama resminde sehpa üzerinde beyaz zemin üzerine yapılmış Atatürk portresi, bağımsızlık sembolü olarak kompozisyona yerleştirilmiştir (Bknz. Görsel 4). Koyu tonlarda yapılmış resim yüzeyinde biçimsel ve anlamsal bir merkez oluşturan portre, Türk halkı tarafından Atatürk'ün bağımsızlık sembolü olarak kabul edildiğinin göstergesidir.

Başbuğ'un cepheye uğurlama temalı resimleri arasında yer alan bir diğer ortak öge resim yüzeyinin arka planında yer alan savaş sahneleridir. Her üç resimde de merkezde yer alan kadın figürlerinin arkasında yaşanan savaşın zorluğunu ve şiddetini yansıtan

betimlemeler bulunmaktadır. Kompozisyonun arka planında tasvir edilen askerler savaşın zorluğunun farkında olmalarına rağmen yaşanacak büyük zaferden haberdarmış gibi endişe ve korkudan hiçbir emare göstermeyecek şekilde betimlenmiştir.

Görsel: 4 Bayraklı Kadın, 200 X 300 cm, TÜYB, 2000. (TC. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

Görsel: 5 Bayrak Diken Kadın, 100 X 80 cm, TÜYB, 2003. (Başbuğ, 2008)

Görsel: 6 Cepheye Doğru, 60 X 80 cm, TÜYB, 2006. (Başbuğ, 2008)

Mehmet Başbuğ Resimlerinde Halk Kahramanlıkları Konulu Çalışmalar

Başbuğ'un Kurtuluş Savaşı'nda Türk halkının kahramanlıkları konu alan resimlerinde geleneksel kıyafetler ile betimlenmiş eylem halinde figürler dikkat çekmektedir. Sanatçının halk kahramanlıkları teması ile yaptığı çalışmalarda kağnılar Anadolu insanının ve Millî Mücadele'nin sembolik imgelerine dönüşmüştür. İstiklal Savaşı Türk milletinin bir bütün olarak hareket ettiği ve elde edilen zaferde toplumun tüm kesimlerinin payının bütün dünyaya gösterildiği

kahramanlık destanıdır. Bu kahramanlık destanın baş aktörlerinden olan kadınlar Millî Mücadele’de büyük kahramanlıklar göstermiştir.

Türk kadının dünyada eşi görülmemiş kahramanlığı gerek Millî Mücadele’nin organizasyonunda gerekse cephede gösterdiği destansı mücadele ile tarihe geçmiştir. Sarıçoban, Millî Mücadele’nin başkahramanları olan kadınlar bazen Halide Edip gibi Cephe gerisinde mitingler düzenleyerek halka Millî Mücadele’nin önemini anlatmışlar. Bazen de umutları kırılan ve çaresizlik içerisinde ne yapacağını bilmeyen halkı ev ev dolaşarak umutlandırmıştır. Cephe gerisinde halka umut ve heyecan veren Anadolu kadını, cephede elinde silah düşmanla çarpışan Kara Fatma gibi kahramanlardır. Anadolu kadını bir yandan Mehmetçiğe lojistik destek sağlarken biryandan dualarıyla istiklal mücadelesine destek olmuştur (2007: 1340). Millî Mücadele’ye yaptığı fedakârlıklar ile damga vuran kadınlar Başbuğ’un resimlerinde en asil halleri ile yer alır. Fazıl Hüsnü Dağlarca “Mustafa Kemal’in Kağnısı” şiiriyle Kurtuluş Savaşı kahramanı kadınlarımızı ölümsüzleştirmiştir.

...

Mustafa Kemal'in kağnısı derdi, kağnısına
Mermi taşırdı öteye, dağ taş aşardı.
Çabuk giderdi, çok götürürdü Elifçik,
Nam salmıştı asker içinde.
Bu kez yine herkesten evvel almıştı yükünü,
Doğrulmuştu yola önceden önceden.

...

Dağlarca’nın şiirinde yer alan Elif’in kağnısı Başbuğ’un resimlerinde Millî Mücadele’de cepheye lojistik gerçekleştirirken tasvir edilmiştir. Atatürk, Anadolu kadınının Millî Mücadele’deki kahramanlıkları ile ilgili şunları söylemiştir:

Son senelerin İnkılap hayatında hummalı fedakârlıklarla mahmul mücadele hayatında, milleti ölümden kurtararak hulasa ve istiklale götüren, azim ve faaliyet hayatında her ferdi milletin mesaisi, gayreti, himmeti, fedakârlığı geçmiştir. Bu meyanda en ziyade tebcil ile yad ve daima şükran ile tekrar edilmek lazım gelen bir himmet vardır ki, o da Anadolu kadınının ibraz etmiş olduğu çok ulvi, çok yüksek, çok kıymetli fedakarlıktır... kimse inkâr edemez ki, bu harpte ve ondan evvelki harplerde milletin kabiliyeti hapyatiyesini tutan hep kadınlarımızdır. Çift süren, tarlayı eken, ormandan odunu, keresteyi getiren, mahsullatı pazara götürerek paraya kalb eden, aile ocaklarının dumanını tütüren, bütün bunlarla beraber, sırtıyla, kağnısıyla, kucağındaki yavrusuyla, yağmur demeyip,

kış demeyip, sıcak demeyip, cephenin mühimmatını taşıyan hep onlar, hep o ulvi, o fedakâr, o İlahi Anadolu kadınları olmuştur (Caporal, 1986: 180).

Başbuğ'un Kurtuluş Savaşı'na lojistik sağlayan Türk kadını tasvir eden "Cepheye Doğru" (Görsel: 7) isimli çalışmasında da ön planında bir top ve silahlı geleneksel kıyafetleri kadınlar ve planda bulunan kağnının üzerinde bulunan bir çocuk betimlenmiştir. Başbuğ kompozisyonda bağımsızlık sembolü Türk bayrağını görsel bir imge olarak kullanmış, Anadolu kültüründe adanmışlık ve kurbanlık sembolü olan al kurdele kağnıları çeken hayvanları süslemek amacıyla başlarına bağlanmıştır.

Geleneksel giysili iki kadın resmin merkezinde kağnıların önünde görülmektedir. Ön planda bulunan kadınların arkasında cepheye lojistik sağlayan diğer kağnılar büyük bir kalabalık görülmektedir. Ressam, kompozisyonun geneline hâkim olan Millî Mücadele'ye olan inanç ile kararlılığı kadınları ve kağnıları resmin merkezine yerleştirerek gerçekleştirilmiştir.

Yapılan betimlemede tüm imkânları ile mutlak galibiyet için büyük çaba gösteren bir halk en iyi şekilde tasvir edilmiştir. Millî Mücadele'ye kadını, erkeği ve çocuğuyla olan inancın tüm yurttan sahiplenildiği, herkesin bu amaçla hiçbir şey düşünmeden üzerine düşeni yapmaya çabaladığını resimde vurgulanmıştır. Koyu bulutlar ile oluşturulan karamsar arka plan ile savaşın yıkıcı etkisini betimlemiş, ön planda ise kompozisyona hâkim ışıqla kalabalığın yürüme yönü doğrultusunda tam tersi iyimser bir tablo oluşturulmuştur. Halkın inanmışlığı ve fedakârlığı ön planda kullanılan beyaz ile vurgulanmıştır. Başbuğ, kompozisyonda kullandığı açık alanlar ile büyük bir ulusun, yaşadığı zor ve karamsar günlerin geride kalacağına olan inancını ve bağımsızlığa ulaşacaklarına olan kararlılığını tasvir etmiştir.

Görsel: 7 Cepheye Doğru, 140 X 200 cm, TÜYB, 2008. (TC. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

Başbuğ'un "İstiklal Savaşının Yorumlanması" (Görsel: 8) isimli eserinde cephede kahramanca mücadele eden Mehmetçiğe lojistik sağlayan Anadolu halkı betimlenmiştir. Kompozisyonda savaşın her yerine en zorlu şartlarda malzeme taşımada kullanılan kağnılar ve bu kağnılara refakat eden kadını- erkeği- genci- yaşlısı bir grup insan yer almaktadır. Beyaz zemin üzerine betimlenen orta ve koyu tonda tasvir edilen figürlerin oluşturduğu kompozisyonun merkezinde, ön planda yer alan kağnı ve yaşlı figür bulunmaktadır.

Geleneksel Anadolu kıyafetleri ile betimlenen yaşlı adam bir elinde baston bir elinde kağnının öküzlerinin yuları ile görülmektedir. Başbuğ, kendisi bile bastonla yürüyebilen yaşlı figürün, savaşan Mehmetçiğe lojistik sağlamak için gösterdiği inanç ve kararlılığı bu figür üzerinde en iyi şekilde yansıtmıştır. Resmin arka planında lojistik sağlayan diğer kağnıların oluşturduğu büyük bir kalabalıkta bulunan kağnılar ve figürler ile Millî Mücadele'ye olan inancın tüm yurttaki kadını erkeği çocuğuyla sahiplenildiğini göstermektedir. Karamsar bir atmosferin hâkim olduğu arka planın aksine ön planda yer alan ışık figürlerin ifadelerinde bulunan inanmışlığı belirginleştirmiştir. Grup halinde bulunan figürlerin arasında silahları ile tasvir edilmiş Anadolu kadınlarının bu grubun güvenliğini sağladıkları, bağımsızlık için verilen mücadelede cephede yerlerini alarak üzerine düşen görevi layıkıyla yerine getirdikleri gösterilmiştir.

Görsel: 8 İstiklal Savaşının Yorumlanması, 100 X 300 cm, TÜYB, 2008. (Başbuğ, 2008)

Başbuğ'un "İstiklal Savaşı'nda Seferberlik" (Görsel: 9) isimli çalışmasında ön planda geleneksel kıyafetleri ile betimlenmiş bir kadın ile arka tarafta bir arabası üzerinde konuşan 4 erkek ve yanlarında bir kağnı yer almaktadır. Kompozisyonun arka planında dumanlar içinde gölgeler halinde betimlenmiş figürler görülmektedir. Savaşın tüm zorluklarının üstesinden ortak bir şekilde gelineceğinin göstergesi

olarak erkeklerle birlikte cephede savaş alanının içinde betimlenen kadınlar, Başbuğ'un resimlerinin ana karakterlerini oluşturmaktadır.

Resmin merkezinde yer alan kadın, beyaz zemin üzerine yerleştirilmiş böylece merkez güçlendirilerek yüklenen anlam ön plana çıkarılmıştır. Sanatçının betimlediği kadın figürü, sağlam ve kendinden emin duruşu ile yaşanan savaşa rağmen mücadelenin zorluğunun üstesinden gelineceğinin resimsel bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. İzleyiciye bakan figür, adeta izleyicinin bu ana tanıklık etmesini istemektedir. Kadın figürünün yüzünde bulunan bu kararlılık, resimde yer alan erkek figürlerinin hareketleri ile desteklenmiş, Millî Mücadele'nin bütünlük ruhu verilmiştir. Resmin arka planında yer alan kalabalığın içerisinde dalgalanan bayraklar ile bağımsızlığa olan inanmışlığın bütün halk tarafından desteklendiği gösterilmiştir.

Görsel: 9 İstiklal Savaşı'nda Seferberlik, 140 X 200 cm, TÜYB, 2008 (TC. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

Mehmet Başbuğ Resimlerinde Atatürk

Millî Mücadele'nin mimarı olan Mustafa Kemal Atatürk, birçok sanatçının çalışmalarında bağımsızlık ve kahramanlık sembolü olarak kullanılmıştır. Mehmet Başbuğ, Atatürk'ü resimlerinin içine mükemmel bir ustalık ile yerleştirmiş ve bütünlüğü sağlamıştır. Başbuğ'un resimlerinde, Atatürk, adeta Millî Mücadele'de yer alan tüm halk ile bir bedende ve aynı ruhta yer almaktadır. Başbuğ'un Atatürk temalı resimlerinde, anlam özellikle gözler ile verilmiş, masmavi gözlerde kurtuluş ve bağımsızlık adeta yeniden canlandırılmıştır.

Başbuğ'un "Atatürk Portresi" (Görsel: 10) isimli çalışmasında ön planda kalpaklı şekilde Atatürk portresi, dağlar arasında ilerleyen kağınların önünde görülmektedir. Kurtuluş Savaşı'nın başkomutanı Gazi Mustafa Kemal yapılan betimlemede, askeri kıyafetler ile görülmektedir. Askeri dehası ile Kurtuluş Savaşı'nda büyük zaferler

kazanılmasını sağlayan Atatürk'ün askeri kıyafetler ile yapılmış portresinde askerlik özelliği öne çıkarılmıştır. Başbuğ kompozisyonda Millî Mücadele'nin kahramanları olan Atatürk'ü oldukça kararlı bir yüz ifadesi ile betimlemiş, bu kararlılığı özellikle gözler ile izleyiciye aktarmıştır.

Görsel: 10 Atatürk portresi, 100 X 70 cm, TÜYB, 2003. (Başbuğ, 2008)

Başbuğ'un “Çanakkale Savaşı” (Görsel. 11) isimli çalışmasında Millî Mücadele'de lojistik için kullanılan kağnılar ve hareket halinde betimlenmiş bir grubu üzerinde Atatürk portresi yer almaktadır. Tüm dünyanın şahit olduğu Çanakkale Zaferinin betimlemesinde, Başbuğ, destansı savaşın isimsiz kahramanı olan Anadolu insanının cepheye lojistik sağlamasının önemini vurgulamıştır. Ön planda yer alan kağnılar onlara refakat eden halk ve askerler Atatürk'ün portresi ile birleştirilmiş, böylece Millî Mücadele'nin Atatürk'ün Türk halkı ve askerine verdiği önem ortaya konulmuştur. Çanakkale Savaşı'nda dünyaya Çanakkale'nin geçilmez olduğunu gösteren Türk milleti askeri-kadını-erkeği- yaşlısı-genci bir bütün olarak varlıklarını ortaya koymuş ve bu destanın isimsiz kahramanları olmuşlardır. Başbuğ, figürlerin üzerinde betimlediği Atatürk portresiyle Atatürk'ün Türk halkı ve askerlerine olan inancı ve halkın kahramanlığına dikkat çekmiştir.

Görsel: 11 Çanakkale Savaşı, 140 X 200 cm, TÜYB, 2008 (Başbuğ, 2008)

Başbuğ'un "Bayraklaşan Atatürk" (Görsel. 12) isimli çalışmasında hareket halinde betimlenmiş bir grup askerin vücutlarının üzerinde Türk bayrağı ve Atatürk portresi yer almaktadır. Birbirinden farklı bedenlerin aynı amaç için bir araya gelmiş olmasının ustaca gösterildiği kompozisyonda, Başbuğ asker figürlerinin portrelerine yer vermemiş bunun yerine tümüne Atatürk portresi ile kahramanlık imajı yüklemiştir. Millî Mücadele'nin isimsiz kahramanları bu şekilde onurlandırılmıştır. Atatürk portresinde gözler izleyiciyi kendisine çekmektedir. Arka planda bulunan sisli atmosferin içinde kararlı bir şekilde ön planda bulunan Anadolu halkını izleyen Atatürk'ün gözlerinde Anadolu insanına olan inancı ve güveni görülmektedir.

Görsel: 12 Bayraklaşan Atatürk, 200 X 200 cm, TÜYB, 2003. (Başbuğ, 2008)

Sonuç

Toplumun yaşadığı olaylar, üzerinden zaman geçmesine rağmen toplum hafızasında canlılığını devam ettirir. Türk milleti için dönüm noktalarından biri olan Kurtuluş Savaşı dünya tarihine geçmiş destansı bir kahramanlıktır. Toplum hafızasına kazınan Kurtuluş Savaşı gerek savaş sırasında gerekse savaş sonrasında birçok sanatçı tarafından ele alınarak görsel olarak belgelenmiştir. Çağdaş Türk sanatçıları arasında figüratif resimleriyle tanınan Mehmet Başbuğ'un Millî Mücadele temalı eserleri hem sanatsal hem de konuları itibari ile oldukça önemlidir. Sanatçının güçlü figüratif anlatımı ile oluşturduğu kompozisyonlarda yer alan figürlerin anatomik sağlamlıkları dikkat çekicidir. Sanatçı ustalıkla yaptığı portre betimlemelerinde, ifadeler ile olayları izleyicinin zihnine kazımıştır. Başbuğ, bağımsızlık mücadelesinin kahramanlarını, kompozisyonlarında yeniden canlandırırken fedakâr Anadolu insanının anıtsal kahramanlığını ön plana çıkarmayı başarmıştır. Başbuğ resimlerde yer alan figürlerin eylemlilik halleri ile toplumun her ferdinin bedenleri ve ruhlarıyla cephede olduklarını vurgulamıştır. Başbuğ, yaptığı tasvirde dönem özelliklerini çok iyi araştırmış, dönemin kıyafet, silah ve araç gereçleri orijinallerine sadık kalarak izleyiciye aktarmıştır.

Kompozisyonlarında kalabalık figür gruplarına yer veren sanatçı, figürlerin algılanır olmasını sağlamak için açık koyu renk dengesinden yararlanmıştır. Açık zemin üzerine yerleştirilen figürlerin detaylarının izleyici tarafından rahatlıkla algılanması sağlamıştır. Başbuğ, kompozisyonlarında yer alan savaş atmosferini özellikle arka planda renkler yardımı ile gerçekleştirmiştir. Arka planda koyu tonlarda yapılmış figür gruplarının üzerinde görülen patlama görüntüleri ve kasvetli hava, Başbuğ tarafından ustaca uygulanmış ve savaş atmosferinin yoğunluğu izleyiciye aktarılmıştır.

Türk tarihinin en önemli olaylarından biri olan Millî Mücadele resimleri Türk sanatı içerisinde, farklı dönemlerde, sanatçılar tarafından işlenmesine rağmen ağdaş Türk resminde hak ettiği kadar ele alınmamıştır. Kendisine özgü figür anlayışı ile Millî Mücadele temasını ele alan Mehmet Başbuğ, yaşanan kahramanlıkların gelecek nesillere aktarılmasında oldukça önemli bir görevi yerine getirmiştir. Çağdaş Türk resim sanatının figüratif temsilcileri arasında yer alan Başbuğ, Millî Mücadele konulu resimlerinde Atatürk, Türk kadını, Türk askeri ve fedakâr Türk milletin her yaştan bireyinin gösterdiği kahramanlığı resimlerinde lmszleştirmiştir.

Kaynakça

- Atay, F. R. (2004). *Çankaya*. Ankara: Pozitif Yayınları.
- Başbuğ, M. (2008). *İstiklal Savaşın'dan Kesitler*. Konya: Aktif Ofset
- Caporal, B.(1986). *Kemalizm'de ve Kemalizm Sonrası Türk Kadını*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları, No: 233.
- Karoğlu, A. (1995). *Batılı anlamda Türk resminde yerellik*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin, C. (2014). I. Dünya Savaşı ve Sonrası Türkiye'de Kültür Sanat Ortamı ve Türk Resmi. *Gazi Akademik Bakış*, (14), 263-179.
- Özcan, H. (2007). Anadolu Alevi Kültüründe Kadına Bakışın Temelleri. *Uluslararası Asya ve Afrika Çalışmaları Kongresi*. Ankara: Eylül. 1-10.
- Özgenç, A. (2011). *Aydın ve Civarında Millî Mücadele ve Efelerin Faaliyetleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).T.C. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarıçoban, G. (2017). Millî Mücadele'de Anadolu Kadını. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1331-1346.
- Savaş, M. (1994). "Bayrak, Tura, Sancak". *Aksu Gazetesi*. Yıl: 9, 344-350.
- Şişman, A. (2006). *Sanata ve Sanat Kavramlarına Giriş*. İstanbul: Yaz Yayınları.
- TC. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2009) *Kuvâ-yı Millî ye ve Millî Mücadele Resim Sergisi Kataloğu*. Konya: Baçıvan Basım San. A.Ş.
- Tansuğ, S. (1991). *Çağdaş Türk Sanatı*. (2. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Yabalak, H. (2018). Türk Resim Sanatında Mehmet Başbuğ ve Resimleri. *2.Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri*. (1), 77-89.

